MARMARA ÜNİVERSİTESİ

# SİYASAL BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
REVUE DE SCIENCE POLITIQUE

VOLUME • CİLT: 10 / ISSUE • SAYI: 1 MARCH MART 2022
ONLINE ISSN: 2147-6926

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

**Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**
Marmara University Journal of Political Science
Université de Marmara Revue de Science Politique

Volume • Cilt: 10 / Issue • Sayı: 1 March• Mart 2022

6 Aylık Hakemli Bilimsel Dergi • Biannual Peer-Reviewed Scientific Journal

**Elektronik ISSN**: 2147-6926

**Marmara Üniversitesi Rektörlüğü Adına İmtiyaz Sahibi • Owner:** Prof. Dr. Mustafa KURT (Rektör • Rector)

**Derginin Sahibi • Owner of the Journal:** M.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Adına, On behalf of Marmara University Faculty of Political Science Prof. Dr. Nail YILMAZ (Dekan • Dean)

**Baş Editör • Editor-in-Chief:** Prof.Dr. Ali ARI

**Alan Editörü • Managing Editor:** Dr. Elif TOPAL DEMİROĞLU

**Editör Yardımcıları • Assistant Editors:** Koray KAPLICA, Ayşe İrem AYCAN ÖZER, Burak AK, Haşim ÖZPOLAT

**Editör Kurulu • Editorial Board**

Prof. Ahmet İÇDUYGU (Koç University)
Prof. Andrew COOPER (University of Waterloo/ Canada)
Prof. Ayhan KAYA (İstanbul Bilgi University)
Prof. Christoph KNILL (Ludwig-Maximillans Universitat / Germany)
Prof. Ergun ÖZBUDUN
Prof. Ernest WOLF-GAZO (American University in Cairo / Egypt)
Prof. Faruk SÖNMEZOĞLU (İstanbul University)
Assoc. Prof. Gregory SIMONS (Uppsala University / Sweden)
Prof. İlhan TEKELİ (Middle East Technical University)
Prof. İlter TURAN (İstanbul Bilgi University)
Prof. James M. CONNELLY (University of Hull / UK)
Prof. Şule KUT (Okan University)
Prof. Yeşeren ELİÇİN (Galatasaray University)
Prof. Ziya ÖNİŞ (Koç University)

**Dizgi**
Elif TUFAN KIRKIL

**Marmara Üniversitesi Yayınevi • Marmara University Press**
**Adres • Address:** Marmara Üniversitesi Göztepe Kampüsü 34722 Kadıköy, İstanbul
**Tel • Phone:** +90 (216) 777 14 00 **Faks • Fax:** +90 (216) 777 14 01
**E-posta • E-mail:** yayinevi@marmara.edu.tr

**İletişim Bilgileri • Contact**
**Adres • Address:** Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Anadolu Hisarı Kampüsü, 34810, Beykoz, İstanbul
**Tel • Phone:** (0216) 777 42 00 **Faks • Fax:** (0216) 777 42 01
**E-posta • E-mail:** ipsus@marmara.edu.tr

**MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLİMLER DERGİSİ,** Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından yılda iki kez yayınlanan uluslararası, açık erişimli, hakemli bir dergidir. Dergi siyaset bilimi, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler ve yerel yönetimler alanında Türkçe, İngilizce ve Fransızca dilinde yazılmış özgün araştırma ve derleme makaleleri kabul etmektedir. Dergide yayınlanan makalelerdeki görüşler yazarlarına aittir. Yayın Kurulu tarafından benimsendiği anlamına gelmez. Yayın Kurulu, yazının özüne dokunmaksızın gerekli yazım ve cümle değişikliklerini yapma hakkını saklı tutar. Siyasal Bilimler Dergisi **EBSCO**, **Ulrich's Directory** ve **TÜBİTAK ULAKBİM** Sosyal ve Beşerî Bilimler Veri Tabanı'nda taranmaktadır.

**MARMARA UNIVERSITY JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE,** having published by Marmara University Faculty of Political Science, since 2013, is an international, open-access, peer-reviewed journal published biannually. The journal publishes original research and review articles written in Turkish, English and French on the fields of political science, public administration, international relations and local governments. The views, opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed in these papers and articles are strictly those of the author(s). They do not necessarily reflect the views of the JPS or Editorial Board or the Publishers. The editors of JPS have the right to edit or to alter all contributions without changing content. Journal of Political Science is currently indexed by **EBSCO**, **Ulrich's Directory** and **Turkish Index of Social Sciences and Humanities** (TR Dizin ULAKBIM).

States as 'Humanitarians': The Turkish Brand of Humanitarian Diplomacy
'Yardımsever' olarak Devletler: Türk Tipi İnsani Diplomasi
**Volkan ŞEYŞANE, Görkem TANRIVERDİ-ŞEYŞANE** ..... 153

Oman's Foreign Policy and Its Mediating and Balancing Role in the Middle East
Umman Dış Politikası ve Umman'ın Ortadoğu'da Arabulucu ve Dengeleyici Rolü
**Abdulgani BOZKURT, Muhammed Hüseyin MERCAN** ..... 179

Radovan Karadziç'in Bosna Savaşı'na Dair Güvenlikleştirme Siyasetinde Kullandığı Söylemler
Discourses Used by Radovan Karadzic in the Securitization Policy about the Bosnia War
**Hasan DURAN, İbrahim Fevzi GÜVEN** ..... 191

**BOOK REVIEWS / KİTAP İNCELEMELERİ**

Başaran Onur Öymen, Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003, 522 s.
**Meral BALCI** ..... 214

**ERRATUM** / DÜZELTME

6. Cilt 1. Sayıda yayınlanan; "Akademide Kadın: Farklı Disiplinlerden Kadınların Akademideki Yeri ve Aile Yaşamlarıyla Etkileşimi" başlıklı makalede yapılan düzeltme ..... 221

Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi • Marmara University Journal of Political Science • Cilt 10, Sayı 1, Mart 2022, ISSN 2147-6926, ss. 214-220

**BOOK REVIEW** / KİTAP İNCELEMESİ

# Başaran Onur Öymen, *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003, 522 s.

**Meral BALCI***

Ülkelerin, ulusal çıkarlarına uygun izleyecekleri politikalarını dış dünyaya duyurmak ve bu politikaların uygulanışını diğer ülkelere anlatmak dış politikanın görev tanımı içindedir. Yine, ülkelerin diğer ülkelerle ve uluslararası kurumlarla yapmış oldukları ekonomik, siyasal ve hukuki tüm ilişkiler, dış politikanın alanına girmektedir. Dış politika uygulayıcıları, uluslararası toplantılarda ve yurtdışında ülkelerini temsil ederken diplomasi denen bir sanatı kullanırlar. Diplomasi sanatı bir anlamda uygulayıcılarının, yani diplomatların, ülkeleri adına silah kullanmaksızın anlaşmalar düzenleyerek savaşları önleme fırsatını verir. İşte, Onur Öymen tarafından yazılmış olan "Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi" adlı elimizdeki bu kitap, bu sanatın çeşitli evrelerini, örneklerle anlatmaktadır.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olan Onur Öymen, doktorasını da aynı fakültede tamamladıktan sonra 1964 yılında girdiği Dışişleri Bakanlığı bünyesinde 2002'ye kadar çeşitli kademelerde diplomat olarak görev yapmıştır. 2002'den 2011'e kadar CHP'de 22. ve 23. Dönem milletvekilliği görevini üstlenen Öymen, "Türkiye'nin Gücü (1998), Geleceği Yakalamak: Küreselleşme ve Devlet Reformu (2000), Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi (2002), Ulusal Çıkarlar: Küreselleşme Çağında Ulus Devleti Korumak (2005), Çıkış Yolu (2008), Bir Propaganda Silahı Olarak BASIN (2014), Arka Plan Teröre Yön Verenler (2016), Zor Rota: Gençlik ve Diplomasi Anıları (2017), Baskılara Direnirken: Bir Cumhuriyetçinin Siyaset Anıları (2020)" adlı eserler vermiştir. Öymen'in kazanmış olduğu ödüller ise; 1995 Yılın Bürokratı Ödülü, Nokta dergisi; 1995, 1996, 1997 Yılın Hariciyecisi Ödülü, Türkiye Sanayiciler ve İş adamları Vakfı; 1997 Abdi İpekçi Barış Ödülü, Milliyet Gazetesi; 2005 Yılın Politikacısı Ödülü, Nokta Dergisi'dir.

"Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi" adlı kitap ilk kez 2002'de, incelemede kullanılan kitap ise 4. basım olarak 2003 tarihinde Remzi Kitabevi tarafından basılmıştır. Kitap, 522 sayfa, on bir bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Diplomasinin özelliklerini ve görünmeyen

* Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, E-posta: mbalci@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3638-5339

**Gönderim Tarihi / Submitted:** 01.12.2021
**Kabul Tarihi / Accepted:** 10.01.2022

yüzünü anlatmayı hedefleyen kitap, yazarın diplomasinin inceliklerini bilen bir diplomat olması dolayısıyla amacına ulaştığını söyleyebiliriz.

Yazar, "Diplomasinin Gerçek Yüzü" adını verdiği ilk bölümde ana kavramlar çerçevesinde diplomatik ilişkilerin nasıl yürütüldüğünü ve yapılan müzakerelerin nasıl başarıyla sonuçlanabileceğini örnekler ile anlatmaya çalışmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Yeni Dünya düzeninin kurulma sürecini, büyük devletler arasında yürütülen müzakereleri ve bu müzakerelerdeki nüfuz mücadelelerini anlatmış, Soğuk Savaş ile sonuçlanan bu nüfuz mücadelelerinin dünyayı Doğu-Batı kutuplarında şekillendirmesine değinmiştir. Yazara göre dünyanın ikiye ayrılması aslında ABD Başkanı Roosevelt'in tercih etmediği bir sonuçtur, müzakereler esnasında Stalin'le yakınlaşan Roosevelt, Churchill'i dinlemeyerek Sovyet tehdidine karşı bir önlem almamıştır. Burada diplomasinin kilit unsurlarından biri ile karşılaşılmaktadır: ileri görüşlülük.

Yazar, diplomasinin ana unsurunun müzakereler olduğunu ve müzakereler sırasında dışarıya yansıtılan görüntünün önemi olmadığını belirtmiş, modern çağda savaşın son çare olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, müzakerelerde başarı sağlamak için stratejik düşünülmesinin önemini belirtmiştir. Yazar stratejiyi "büyük" ve "diplomatik" olarak ikiye ayırmış; "büyük strateji"yi savaşla sonuçlanabilecek millî menfaatleri içeren, "diplomatik strateji"yi ise savaş dışı yollarla sonuç almayı gerektiren bir yaklaşım olarak açıklamıştır. Müzakereler esnasında tehdit ve baskıya başvurmanın da bir yöntem olduğunu belirten yazar, tehdit ve baskıların sonuç verebilmesi için içeride kamuoyu desteğiyle beraber ekonomik, siyasî ve askerî güce sahip olmaları gerektiğini de ifade etmiştir. Bazı durumlarda da devletlerarası müzakerelerin sessiz yapılmasının gerekliliğinden söz etmiş; üçüncü tarafların müzakerelere etki etmelerini önlemek ve kamuoyunun tepkisini çekmemek için bu yolun tercih edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bu noktada, varılan anlaşmaların yazılı olması ve müzakereleri yürüten isimlerin yetkili olması devletlerin dikkat etmesi gereken hususlar arsındadır. Böylelikle ülkelerin taksim edildiği, savaşa girdiği veya uzlaşmaya vardığı görülmüştür. Öymen, sorunları çözmede bir diğer yöntemin liderlerin zirve görüşmeleri olduğunu söyleyerek, liderlerin birbirleriyle olan yakınlığının, diplomatların hazırladıkları belgelerin ikna edici olmasının, dürüst ve güvenilir bir izlenim bırakılmasının dikkat edilmesi gereken hususlar olduğunu vurgulamıştır. Liderlerin müzakerelerde etkin rol üstlenmelerinin diplomatların önemini azaltmadığını aksine, diplomatların ilgili ülkelerin gerçeklerine uygun bir şekilde rapor yazmalarının, kendi ülkelerinin çıkarlarını en iyi şekilde korumaları diplomatların önemine işaret etmektedir. Diplomasinin silahsız savaş olma yönü de bu noktada çıkmaktadır. Yazar, burada Lozan Kahramanı İsmet İnönü'nün sözlerine yer vermektedir: *"Diplomasi meğer sürekli bir mücadele imiş. Tıpkı muharebede olduğu gibi her gün yeni bir sınava hazır olmak gerekiyormuş."*

İkinci bölüm "Yeni Dünya Düzenine Doğru" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, II. Dünya Savaşı sonrası kurulacak yeni düzen için galiplerin yaptıkları zirveleri ilk bölümde bahsettiği kavramları kullanarak açıklamıştır. Bu zirvelerde liderlerin arasında yaşanan çatışmalardan söz edilmiştir. Roosevelt'in "Dört Polis", Churchill'in "kuvvet dengesi", Stalin'in "nüfuz alanını

genişletme" politikası galipler arasında fikir ayrılıkları yaşanmasına neden olmuştur. Stalin'in yaptığı "insanlık dışı" eylemler görmezden gelinmiş ve sempatik bir "Joe Amca" olarak lanse edilmiştir. Yazar burada, Stalin'in nüfuz alanını genişletme politikasının ilk ayaklarından birini Türkiye'nin oluşturduğundan bahsedip, Stalin'in savaş esnasında Türkiye'nin savaşa girmesi için müttefiklerine baskı uyguladığını anlatmış, BM'nin kurulmasıyla nüfuz mücadelelerinin sona erdiği duyurulmasına rağmen reel dünyada bunun gerçekleşemediğini vurgulamıştır. Bu nüfuz mücadelelerini Soğuk Savaş'ta yaşanan örnekler bağlamında inceleyen yazar, Avrupa'nın savaş sonrasında oluşan iki süper güç karşısında Alman Başbakan Adenauer'un "Birleşmiş Avrupa" kurma politikası ile varlığını sürdürebileceğini ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Türkiye'nin Bağlantısızlar Hareketi ile ilişkilerine de değinen yazar, özellikle Cezayir meselesinde Türkiye'nin takındığı tavrın bu ülkeleri olumsuz etkilediğini savunmuş, Mısır'daki askerî darbeden de yeterli derecede yararlanılamadığını ifade etmiştir. Yazara göre; Atatürk devrimini örnek alan bu yönetime Türk büyükelçinin eşinin kralla olan akrabalığı nedeniyle fırsat verilmemesi dış politikanın kişilere dayandırılmamasın gerektiğini göstermektedir.

Yazar, devletlerin yaptıkları yardımların ulusal menfaatler çerçevesinde olduğunu ve ikili ilişkilerde "ulusal menfaatler"in önemini vurgulamıştır. Körfez Savaşı sonrasında kitle imha silahlarının sadece Irak için gündeme getirilmesini bir çifte standart olarak değerlendiren yazar, aynı durumun Türkiye açısından "demokratikleşme", "insan hakları" nedeniyle yapıldığını düşünmektedir. Benzer çifte standart ve uluslararası antlaşmaların ihlali Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşandığını da belirtmiştir. Batılı ülkelerin sınırlarında meydana gelen katliamlara sessiz kalışı, ayrılan ülkeler içerisinde bazılarına öncelik tanınması, Makedonya'nın adının ise Yunanistan'ın itirazı nedeniyle anayasada tanınan ad dışında adlandırılması, Batılı devletlerinin çifte standardına örnek teşkil etmektedir.

"Diplomasi ve Güç Politikası" başlığı altındaki üçüncü bölümde yazar, güç politikalarının diplomasi üzerindeki etkisini Türkiye özelinde incelemiş ve diplomasinin güçlü bir orduyla desteklenmesinin önemine vurgu yapmıştır. Gücün dış politikadaki ağırlığı savunma harcamalarına da yansımıştır. Burada "savaş ekonomisi" ile karşılaşılmaktadır. Ekonomisi güçlü olmayan devletlerin ekonomisi iyi olan devletler karşısında gireceği savaş genellikle mağlubiyetle sonuçlanmıştır, burada istisna olarak Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı olarak gösterilebilir. Yazar, I. Dünya Savaşı'ndan 2001'e kadar olan dönemde devletlerin savunma politikalarını incelemiş ve 2001 sonrasında "terörizm" olgusunun yeni bir ortak savunma politikasının yürütülmesi mecburiyeti doğurduğunu ifade etmiştir.

Dördüncü bölüm "Baskı Yöntemleri" başlığını taşımaktadır. Devletler arasında müzakerelerin sonuç vermediği zamanlarda büyük devletler diğer devletlere karşı çoğunlukla ekonomik baskı yolunu kullanır veya ekonomik yaptırımları teşvik eder. Karşı tarafın zayıf noktalarını hedef alarak savaşmaksızın istedikleri politikayı uygulatabileceklerini düşünürler. Curzon'ın Lozan görüşmelerinde İsmet Paşa'yı ekonomik zayıflığa vurgu yaparak tehdit etmesi, ekonominin iç ve dış politika üzerindeki etkisini gösterebilir. Yazar, süper güç ABD'nin ekonomik yaptırım

geçmişinden bahsederek ABD'nin ekonomik gücünden nasıl faydalandığını gözler önüne sermiştir. Bu yöntem her ne kadar askerî gücü dışladığı için tercih edilse de yaptırımı uygulayan ülkelere de zarar vermektedir. Üstelik bu tür ambargolar uygulanan ülkede iç birliğin artmasına yol açabilir ve Türkiye'de olduğu gibi millî savunma sanayine yönelmesine neden olabilir veya Pakistan'da olduğu gibi nükleer silah üretilmesine de teşvik edebilir.

Beşinci bölüm "Dış Politika ve Bağımlılık" başlığını taşımaktadır. İhracatta ve ithalatta bağımlılığı ayrı ayrı inceleyen yazar, ihracatta bağımlılığın daha problemli olduğunu düşünmektedir. Bununla beraber özellikle enerji alanındaki bağımlılık siyasî açıdan daha riskli bir süreci ifade etmektedir. Örneğin Türkiye boru hatlarıyla ithal edilen gazın tamamını Rusya'dan almaktadır. Savunma sanayiinde bağımlılık ülkeler için bedeli ağır olan bir bağımlılıktır. Yazar, Türkiye'nin bu konudaki Johnson Mektubu tecrübesinin savunma sanayinde millileşmeye katkı sunduğundan bahsetmektedir. Bağımlılık sadece ithalatta değil ihracatta da söz konusu olabilir, ihracat ürünü için pazar payının azalması devletlerin istemeyeceği bir durumdur. Küreselleşme eğilimlerinin arttığı bu dönemde yazar, devletlerin başarılı olabilmesini ekonomik açıdan güçlü, siyasi açıdan kararlı ve cesaretli olmaları ve bu mücadeleleri yürütebilecek tecrübeli ve yetenekli kadrolara sahip olmalarına bağlamaktadır.

"Diplomasi ve İnsan Hakları" başlığını taşıyan altıncı bölümde yazar, dünyanın dört bir yanında yaşanan savaş, soykırım, iç savaş gibi kanlı olayların en önemli fikrî altyapısında da "ırkçılık" olduğu söylenebilir. Nazi Almanyası en akılda kalan örnek olmakla beraber yazar belki de kimsenin bilmediği Güney Afrika'daki Apartheid uygulamalarına dikkat çekmektedir. Yazara göre Hitler bu uygulamalarında Apartheid'ı örnek almıştır. Türkiye'yi yıllardan beri soykırımla suçlayan ülkelerin ellerinin kirliliğine vurgu yapan yazar, Türkiye'ye karşı haksız ithamlara da cevap vermiş bulunmaktadır. Öymen'e göre insan hakları yalnızca yaşamak hakkından ibaret değildir, insanın insan olmasından kaynaklanan ekonomik hakları da göz ardı edilmemelidir. Bunlara ilaveten bir de siyasal haklar vardır ki bunun için Af Örgütü, Avrupa İnsan Hakları Divanı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi adımlar atılmıştır. Yazar Avrupa İnsan Hakları Divanı'ndaki davalardan yola çıkarak Türkiye'nin ve diğer Avrupalı devletlerin insan hakları karnesini gözler önüne sermiştir. AB'nin kendi üyelerine karşı sessiz kaldığı ihlaller noktasında Türkiye'ye yönelttiği haksız eleştirileri yazar, ortaya koymuştur.

Yedinci bölüm "Diplomasi ve Basın" başlığını taşımaktadır. Yazar öncelikle basının uluslararası ilişkilerdeki etkisini incelemiş, devletlerin basınla olan ilişkilerine değinmiştir. Leon Trotsky'nin Balkanlarda yaşanan savaş kışkırtıcılığının "tarafsız basın"ın suçu olduğunu söylemesi de basının etkisine örnektir. II. Dünya Savaşı sırasında radyonun yaygınlaşması sonucunda, devletler kendi propagandalarını basın yoluyla yapabilmişlerdir. Basının tek kaynağının devletler olması, basın üzerindeki devlet etkisini açıklamaktadır. Yazar, basında çıkan ve çıkartılmayan haberlerin incelenmesiyle devletlerin dış politikaları hakkında ipuçlarının bulunacağını söylemiştir. Bütün bunlar göz önüne getirildiğinde PKK'yı parti gibi gösterme çabalarının da KKTC'nin işgal altındaki bir bölge gibi yok sayılması da Türkiye'ye insan hakları ihlallerine yönelik haksız ithamlar yapılması da devletlerin politikasının bir sonucudur. Bu sebeple, Türkiye'nin de uluslararası

alanda saygın bir medyaya sahip olması Türkiye'nin hak ve menfaatlerinin uluslararası alanda meşru bir zemine oturması için önem arz etmektedir. Atatürk'ün Anadolu Ajansı'nı kurması da buna bir örnek teşkil etmektedir.

Öymen, devam eden üç bölümde Türk diplomasisinin yapı taşlarını ve övünç duyulan faaliyetlerini anlatmıştır.

Sekizinci bölüm "Lozan Diplomatik Savaşı" başlığı altındadır. Bu savaşta Türklerden beklenen Müttefiklerin gözünde itibar kazanmak Sevr'i kabul etmesiyken Türkler kendi itibarını "ulusal egemenlik" ilkesiyle Müttefiklere kabul ettirmiştir ki bu bütün ezilen milletler için bir örnektir. Yazar, önce Çanakkale Krizi ve ateşkese giden süreci sonra da Lozan Konferansı'na giden süreci İnönü'nün hatıralarıyla destekleyerek anlatmıştır. Türklerin kararlı dış politikası İngiltere Başbakanı Lloyd George'un koltuğuna mâl olmuştur. Konferans'ın bütün süreçlerini ayrıntılarıyla ele alan yazar, Türkiye'nin diplomasi yöntemlerini, eşitlik ilkesini savunmuş, ulusal egemenliğe vurgu yapmış, büyük stratejiye ilişkin konularda gerektiğinde masadan kalkma tehdidini kullanmış olduğunu ve bu durum dışındaki konularda ise esnek davranabildiğini, karşı tarafın planını bozmayı başararak Türkiye Cumhuriyeti'nin tapusunu uluslararası alanda kabul ettirdiğini ifade etmiştir.

Dokuzuncu bölüm bir başka Türk diplomasi zaferini "Hatay'ın Anavatan'a Katılması"nı konu edinmiştir. Süreci kitapta anlatan yazar, konunun nasıl bir diplomatik zafere dönüştüğünü açıklamıştır. Hatay'ın (İskenderun Sancağı) özel statüsü hem Ankara Antlaşması ile hem de Lozan Barış Antlaşması ile tasdik edildiğinden Hatay'ın ilhak edilmesi için gerekli zemin oluşturulmuştu. Fransız mandasının sona ermesiyle yeni bir statüko gayretine giren Fransa'ya karşı sabırlı ve kararlı bir politikanın izlenmesiyle Fransa'nın Hatay'ı Suriye'ye katma girişimlerinin sonuçsuz kalmasını hem yaklaşan savaş tehdidi nedeniyle Türkiye'ye ihtiyaç duymalarına hem de Fransa'nın Türkiye ile savaşı göze alamayacağı görüşüne dayandığını ifade etmektedir. Burada da Türkiye'nin ileri görüşlü politikasının neticesinde Hatay'ın Anavatan'a katıldığı söylenebilir.

Onuncu bölüm "Kıbrıs'ta Barış İçin Savaş" başlığını taşımakta ve Türk Dış Politikası'nın Atatürk'ten sonraki en kıymetli başarısını konu almaktadır. Yazar, Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethinden kitabın yazıldığı döneme kadar Kıbrıs sorununu anlatmış, Türkiye için Kıbrıs'ın gündem haline geldiği süreci de dönemin dışişleri bakanları, başbakanlar gibi yetkili kişilerin ağzından aktarmıştır. Burada dikkat çekici olan Kıbrıs için taksim düşüncesinin yeni bir mesele olmadığı ilk olarak Demokrat Parti döneminde gündeme getirilmesidir. Her seferinde Türkiye'nin çözüm önerilerinin reddedilmesi ve Rum tarafının kayırılması bölüm boyunca görülecek bir husustur. Bu çözümsüzlük ve Türklerin sürekli soykırım tehdidi altında olması Türkiye'yi harekete geçirmiş ve askerî güce dayanan sağlam bir diplomasiyi tekrar başarıyla sonuçlandırmıştır. Büyük devletlerin tehditlerine rağmen Türkiye uluslararası konjonktürü iyi okuyarak deneyimli diplomatlarıyla, sabırlı ve kararlı politikayı takip eden devlet adamlarıyla, modern ve cesur Türk ordusuyla ve bu adımların arkasında duran Türk milletiyle bu başarıya imza atmıştır. Bu nedenledir ki Türkiye'ye karşı uygulanan ambargolara rağmen Türk halkı bu politikanın haklı bir dava

olduğunu düşünmekten vazgeçmemiştir. Burada da diplomatik başarının zafere dönüştürüldüğü görülmektedir.

Son bölüm "Kardak Krizi"ni konu almaktadır. Yazar önce krizi kısaca özetlemiş, ardından krize neden olan Ege'deki aidiyeti tartışmalı adalar sorununu ve Ege Denizi'nde yaşanan sorunları anlatmıştır. Sorunların arka planını anlatırken uluslararası ilişkilerin özellikle Batı'nın Osmanlı/Türkiye'ye karşı yürüttüğü iki yüzlü politikaları gözler önüne sermeyi hedeflemiştir. Yazarın burada da odaklandığı nokta Türkiye'nin kararlılıkla yürüttüğü politikası sonucunda statükoyu kendi lehine korumasıdır.

Sonuç kısmında yazar devletlerin ulusal menfaatlerine dayandığını bunun doğal karşılanması gerektiğini çünkü devletlerin ancak bu şekilde varlıklarını sürdürebileceğini öne sürmektedir. Devletlerarası ilişkilerde çifte standardın, haksızlıkların söz konusu olması da neticede onların menfaatlerine dayanmaktadır. Sonuçta uluslararası ilişkilerde menfaatlerini gerçekleştirebilen ülkeler gücü olan ve gücünü doğru kullanan ülkelerdir, bu güç yalnız askerî güç değil, siyasî ve ekonomik güçle beraber kamuoyu desteğini de içermektedir. Devletler her ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar yürüttükleri müzakerelerde belli bir esneklik payı bırakarak karşılıklı taviz vermeleri de gerekebilmektedir, devletler ancak savaşmadan istediklerini elde ettiklerinde gücünü doğru kullanabilir denilebilir. Kitabın bütün bölümlerinde işlenen örneklerden hareketle yazar, Cumhuriyet döneminde, Atatürk'ün öncülüğünde benimsenen şahsiyetli ve gerçekçi politikanın genç Türk diplomatlarının önünde daima bir esin kaynağı olarak duracağını ifade etmiştir. Yazar, kitap boyunca tek bir hedefe yönelmiştir o da diplomasinin özelliklerini ve görünmeyen yüzünü anlatmaktır. Bu hedefe doğru giderken tümdengelim metodunu izlediği görülmektedir. Önce diplomasinin temel kavramlarını eklediği anekdot ve deneyimleriyle zenginleştirerek okuyucuya anlatmıştır. Yazarın diplomat kişiliği burada etkisini göstermektedir. Konuya olan hâkimiyetinin yanı sıra verdiği örnekler konunun anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu yönüyle bir ders kitabı olarak da görülebilir. Sade bir dil kullanan yazar, her kesimden insanın anlayabileceği bir eser kaleme almıştır. Temel kavramlardan sonra II. Dünya Savaşı esnasında yeni bir düzen kurma çabalarını, Soğuk Savaş'ı ve Soğuk Savaş sonrası dönemi, zamanın ruhunu yansıtan kavramlar etrafında bütünlüklü bir şekilde anlatmış ve ardından ilk bölümde anlatılan diplomasinin temel özellikleri zemininde Türk diplomasi tarihindeki başarıları incelemiştir.

Yazarın üzerinde önemle durduğu kavram ulusların menfaatidir. Son zamanlarda özellikle ifade edilen "ulus" kavramının önemini yitirdiği dünyanın bir köy haline geldiğidir. Yazarın ortaya koyduğu uluslararası ilişkiler pratiğinde ise bunun karşılığı olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte devletlerin özellikle kullandığı "ahlakî" dilin, ahlâk üzerinden politikaların meşrulaştırılmasının da gerçek maksadın üzerinin örtülmesinden ibaret kaldığını ifade ederek devletlerarası ilişkilerde "çifte standart"ların varlığıyla da bunu kanıtlar. Yazara göre devletler hayır kurumu değildir bu tavrı takınmalarındaki temel saik onların devletin varlığını korumakla yükümlü olmalarından kaynaklanmaktadır. Diplomasinin görünmeyen yüzü veya görülmek istenmeyen yüzü budur.

Kitapta en çok dikkat çeken husus, yazarın dönemin önde gelen kişilerinin anı, anekdotlarıyla beraber kendi anılarını da okuyucuya aktarmasıdır. Bunu yaparken bilindik anıları değil köşede kalmış ve okunduğunda konuyla olan bağını tam manasıyla gözler önüne seren bir şekilde bağlama oturtmasıdır. Mesela Kıbrıs Barış Harekatı'ndan hemen sonra gerçekleştirilen II. Cenevre Konferansı'nda İngiltere Dışişleri Bakanı Callaghan'nın İngiltere'nin Yunanistan'ın yanında savaşacağını ilan etmesi çoğu kişinin bildiği bir şey değildir veya Kıbrıs için taksimin tek çözüm yolu olduğu da Menderes Döneminde dile getirilen bir husus olduğunu da açıklamıştır. Öyle görünüyor ki Türkiye'nin Kıbrıs politikası birkaç yıllık veya aylık dönemde değil yirmi yıllık bir olgunlaşma aşamasından geçmiştir. Buradan çıkan sonuç da Türkiye'nin büyük stratejisiyle ilgili hususlarda yani "devlet politikası" denilebilecek meselelerde siyasî görüş farklılıkları değil "ulusal menfaatler" hesaba katılmaktadır. İnsanlık tarihinde karşılaştığımız acı ve karanlık sayfa sayısının azaltılması ancak bu prensiple mümkündür; devletlerin birbirine karşılıklı saygısı, insanların ayrımcılığa uğramadan birbirini sevmesi, "Dünyanın herhangi bir yerinde acı olduğunda 'bana ne' denilmemesi" ile yani Atatürkçü dış politika ile mümkündür.

Kitapta eksiklik olarak değerlendirebilecek nokta yazarın, savaş odaklı bir inceleme yapmış olmasıdır. Bunun kendince gerekçesi savaş dönemlerinde çıkar çatışmalarının daha görünür olmasıdır. Bu gerekçe dışarıda bırakılsa bölgesel ittifakların savaşlar üzerindeki etkisi (savaşı önleme veya çıkartma) incelenebilirdi. Atatürk'ün Balkan Antantı ve Sadabad Paktı konusunda yazarın görüşlerinin ne olduğu merak uyandırmıştır. Aynı şekilde bu birlikteliklerin uluslararası ilişkilere ne gibi yönde etkide bulunduğu da incelenmeye değer bir konu olduğu düşünülmektedir.

Yazarın eserinde kullandığı kaynaklar incelendiğinde, yazarın üzerinde çalıştığı dönemin literatürünü etkin bir şekilde kullandığı görülmektedir. Öymen, devlet adamlarının, diplomatların anılarına sıklıkla başvurmuştur. Bu da yazarın diplomasinin arka planını anlatma hedefinde başarılı olduğunun ifadesidir. Yazara göre; Kissinger özelinde, diplomatların devletin kaderi hakkında ne derecede etkin söz sahibi olduğu görülmekte, yazdığı eserler ve teorileri göz önüne alındığında Türkiye açısından bu örnekteki gibi bir diplomat/devlet adamının eksikliğini göz önüne koymaktadır. Teori üreten, strateji geliştiren ve bunları da devletinin menfaati için kullanabilen Hariciyeci yetiştirmenin Türkiye için temel bir mesele olduğunu vurgulayan yazar, Uluslararası camiada Batılı devletler karşısında Türk olmaktan kaynaklanan 1-0'lık mağlubiyeti tersine çevirebilmenin yolunun diplomasinin özelliklerini ve arka planını, uluslararası konjonktürü bilen ve bu konjonktürü Türkiye'nin menfaatleri için kullanabilen Hariciyeci yetiştirmekten geçtiğini hatırlatmaktadır. Öymen'e göre; Türk devletinin çıkarlarını savunabilen Hariciyeci için en büyük destek; ordu, ekonomi ve siyasilerin dışında, mensubu oldukları Türk milletidir. Öymen'in yazmış olduğu bu eser, yukarıda bahsedilen tüm unsurları içermekte ve bilinçli Türk kamuoyu ve diplomatlarına seslenmekte, onların görmeleri gereken noktayı da ustalıkla işaret etmektedir. Bu gibi eserlerin artması ile Türk hariciyesinin zorlu bir coğrafyada yürüttüğü silahsız savaşları da anlayabilmek mümkün olacak yeni silahsız savaşlarda ise cephanenin eksiksiz olmasını sağlayacaktır.